

הלכה בפרשה

שנה א- גיליון 18

פרשת תרומה - מצוות בניין בית כנסת

"וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכְכֶם" (כה זז)

ועשו לי מקדש סתם דכל בי כנישתא דעלמא מקדש אקרי (ספר הזהר פרשת נשא קכו ע"א)

מצות בניית בית כנסת | בניית בית כנסת, מצוה או הכנה למצוה | בניית בית כנסת על ידי גויים

מצות 'ועשו לי מקדש'. ובמסכת מגילה (כט א) כתוב שלכל מקום שגלו ישראל, גלתה שכינה עמהם. אביי אומר שבבבל השכינה עמהם: "בבי כנישתא דהוצל, ובבי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא", כלומר השכינה נמצאת בבית הכנסת.

על זה אומרת הגמרא: "ואהי להם למקדש מעט, אמר רבי יצחק: אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל". ואם בית הכנסת נקרא בית מקדש (ואף שנקרא 'מעט', סוף סוף נקרא בית מקדש) אפשר שהמצוה 'ועשו לי מקדש' מכוונת גם על בניין בית כנסת.

חקירה זו, האם יש מצווה

דאורייתא לבנות בית כנסת, נידונה באחרונים (עי' שדי חמד כללים מערכת ב סימן מד). להלן יבואר הראיות לכל אחד מהצדדים.

א. במסכת שבת (יא א) למדנו: "ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: כל עיר

1. בפרשתנו ציווה ה': "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכְכֶם". והיינו שיש מצוה "לבנות בית לשם ה', כלומר שנהיה מקריבים שם קרבנותינו אליו, ושם תהיה העליה לרגל וקבוץ כל ישראל בכל שנה" (לשון ספר החינוך מצוה צה, על פי הרמב"ם בספה"מ מצות עשה כ: "שצונו לבנות בית עבודה. בו יהיה ההקרבה והבערת האש תמיד ואליו יהיה ההליכה והעליה לרגל והקבוץ בכל שנה").

על פי הנחה זו, שמצות 'ועשו לי מקדש' פירושה לבנות בית בו מקריבים קורבנות ואליו עולים לרגל, נראה שבניין בית כנסת, לא כלול במצוה.

אבל בספר הזהר (פרשת נשא קכו ע"א) כתוב: "ועשו לי מקדש סתם דכל בי כנישתא דעלמא מקדש אקרי". משמע שכל בית כנסת הוא בכלל 'מקדש' ולפי זה שמא אף בבניית בית כנסת מתקיימת

א. מצוות בניין בית כנסת

כל מקום שיש בו עשרה מישראל, מצווים לבנות בית כנסת שיהיה מקום לתפילת הצבור. ונחלקו הפוסקים אם מצוה זו מדאורייתא וכלולה במצות 'ועשו לי מקדש' או שהיא מדרבנן.

אם אין ביכולת הצבור לבנות בית כנסת, מחויבים על כל פנים לשכור מקום לתפילה. ואם גם זה לא יכולים, ישתדל אחד מהם לתת מקום בביתו בו יתפללו בקביעות!

בדברי הירושלמי הללו) הביא ממדרש (כעת לא מצאתי במאגרים הממוחשבים) בו נאמר: "כשנחרב המקדש פיזר הקדוש ברוך הוא אבניו בכל העולם דכתיב (איכה ד א) תשתפכנה אבני קדש בראש כל חוצות וכל מקום שבעולם שנפל שם אבן נבנה בית הכנסת". ומזה למד שיש חיוב לבנות בתי כנסת. וביאר שלכן נקרא בית הכנסת מקדש מעט (כמובא לעיל מהגמרא מגילה) כי יש בו מעט מהמקדש (אבן אחת)¹.

לעומת הנ"ל כתבו כמה פוסקים שאין חיוב לבנות בית הכנסת

א. הראייה שהביא מהרי"ק מהגמרא שבת, אינה אלא אסמכתא ולחזק את כבוד וקדושת בית הכנסת ואין ללמוד ממנה. יתרה מזו, כל כוונת מהרי"ק בתשובתו לא הייתה להשוות בדמיון גמור בין בית המקדש לבית הכנסת, אלא להראות שלכמה דינים נתנו לבית הכנסת קדושה כעין קדושת בית המקדש, וגם הוא סובר שהלימוד אינו אלא אסמכתא (עי' בספר 'זכר דבר' אות ב, הביאו השד"ח שם).

ב. הראייה מהמרדכי אינה ראייה, כי יש לחלק בין מקדש לבית הכנסת, כמפורש במסכת ברכות (נד א) שלהר הבית אסור להכנס במנעלו וברגלו ולבית הכנסת מותר. ואם כן אי אפשר להגיד שהם שוין לגמרי. ודין נתיצת אבן מבית המקדש נלמד

שגגותיה גבוהין מבית הכנסת לסוף חרבה, שנאמר לרומם את בית אלהינו ולהעמיד את חרבותיו".

בשו"ת מהרי"ק (שורש קסא) הביא מגמרא זו ראייה, שבית הכנסת כבית המקדש. שהרי הפסוק 'לרומם בית אלוהינו' נאמר על בית המקדש, והגמרא למדה ממנו לבית הכנסת [והוסיף שם: "דלפי רש"י אשר שם יש לפרש הפסוק עצמו בבית הכנסת לפי המדרש הזה אם יעין בו במקומו ומכל מקום פשטיה דקרא פשיטא דבבית המקדש מיירי" והאריך להוכיח שכן הוא].

ומזה למדו כמה פוסקים (כמבואר בשדי חמד כללים מערכת ב אות מד) שציווי 'ועשו לי מקדש' כולל גם את החובה לבנות בית כנסת.

ב. במרדכי (מגילה רמז תתיט, גם אותו היא מהרי"ק הנ"ל) כתב: "בית הכנסת נקרא מקדש מעט כדלקמן בפירקין ולכך אסור לנתוץ דבר מבית הכנסת דתניא בספרי מנין לנתוץ אבן מן ההיכל ומן המזבח ומן העזרה שהוא בלא תעשה תלמוד לומר ונתצתם את מזבחותם לא תעשון כן לה' אלהיכם". מכאן ראייה שלשיטתו למדים דין בית כנסת מדין בית המקדש. ולפי זה מצות ועשו לי מקדש היא גם בבניין בית כנסת (כנ"ל בשד"ח שם).

ג. בפירוש אגדות אליהו (לרבי אליהו הכהן, בעל שבט מוסר) על הירושלמי (מסכת פאה פ"ח - ועיין להלן שנדון

¹ וראה שם בהמשך דבריו שביאר שבמקום בו יש לומדי תורה אין לבנות בתי כנסת מפוארים, אלא להשקיע את הכסף בהחזקת התורה, ודי בבית כנסת פשוט. ועל ראייתו מהמדרש יש להעיר: א. כאמור לא מצאתי מדרש כזה. ב. כיצד מוכח ממדרש זה חיוב לבנות בית כנסת? אם ניתן להוכיח משהו ממדרש זה, הרי הוא שאחרי שבונים בית כנסת במקום מסויים כנראה שכך סיבבה ההשגחה מפני ששם הייתה אבן מאבני המקדש, ומזה יש לדון גבי סתירת בית כנסת ומכירת הקרקע. וצ"ע.

'יחידים' והתשובה הייתה על 'צבור' ואין צבור פחות מעשרה.

אמנם בתשובתו (הנ"ל וגם בסימן שלא) התיר הריב"ש לחלק מהצבור להיפרד מבית כנסת שיש בו צבור גדול ולהקים מניין חדש. וכך פסק רמ"א (ח"מ סי' קסב סע' ז): "ויכולין בני הכנסת לתקן שכל מי שיש לו מקום שאינו צריך לו שישכירו בקצבה הנראה להם. ואם רוצים לבנות להם בית הכנסת אחר, או יחידים הבאים לבנות להם בית הכנסת, אין אחרים יכולין למחות בידם, והמוחה ראוי לנזיפה".

לעומתם בשו"ת רא"ם (סי' נג) כתב באריכות לבאר שאין למיעוט להפרד מהרוב כל זמן שיש בבית הכנסת מקום לכולם.

ויש לבאר שמחלוקתם תלויה בחקירה הנ"ל, לריב"ש עצם בניין בית הכנסת הוא מצוה (דאורייתא או דרבנן כפי שהתבאר לעיל) ולכן מצוה זו עדיפה על מעלת ברוב עם הדרת מלך. לדעת רא"ם אין מצוה בבניין בית הכנסת, אלא זוהי הכנה למצוה, על מנת שיהיה מקום לתפילה, וממילא מעלת ברוב עם עדיפה ואין לפצל מניין אחד גדול לשניים קטנים (כעין זה הביא בילקוט יוסף קריאת התורה ובית כנסת ריש סי' קנ מספר מקראי קודש, ולא מצאתיו כעת. ועיין עוד שו"ת בגדי שש סי' א).

עוד נפקא מינא אפשרית לחקירה הנ"ל היא מחלוקת הפוסקים האם בניין בית הכנסת קודם

מהפסוק 'לא תעשון כן לה' אלוהיכם' שלא כתוב בעניין המקדש. וכוונת המרדכי לא היתה לומר שאיסור נתיצת אבן מבית הכנסת הוא דאורייתא, שלא מצאנו דבר זה, אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא (מטה יהודה סי' קנב, הביאו השד"ח שם)

על פי דחיות אלו, נמצא שלא מצאנו חיוב בתורה לבנות בית כנסת. ואם כן אין מקור לומר שיש מצוה דאורייתא לבנות בית כנסת, ואינה אלא מצוה דרבנן.

והנה, בין למר ובין למר, יש לחקור במהות העניין, האם בניית בית כנסת היא מצוה עצמית, ותכליתה שיהיה בית כנסת בנוי, או שאינה אלא 'הכנה' לתפילת הצבור, שיהיה להם מקום קבוע לתפילתם.

הרמב"ם (פי"א מהל' תפילה הל' א) כתב: "כל מקום שיש בו עשרה מישראל צריך להכין לו בית שיכנסו בו לתפלה בכל עת תפלה ומקום זה נקרא בית הכנסת, וכופין בני העיר זה את זה לבנות להם בה"כ ולקנות להם ספר תורה נביאים וכתובים". משמע, שהחיוב לבנות בית כנסת תלוי בשאלה אם יש מניין, והדעת נותנת שבניין בית כנסת הוא על מנת שיהיה לצבור מקום להתפלל, וכשאינו צבור אין חיוב לבנות בית כנסת.

בשו"ת הריב"ש (סי' נג) כתב: "גם מה שאמרת, אם באו יחידים לעשות להם מדרש לתפלה, וקמו אנשים למנוע, אם נתן לשמוע? ודאי משתקין אותו בנזיפה, שמעכבין את הרבים מלעשות מצוה, ואין עון גדול מזה". וצריך להבין האם דיבר על עשרה או אפילו פחות מעשרה, שהרי השאלה הייתה על

מזכה את הרבים וזכות הרבים תלוי בו" (כף החיים סי' קנ ס"ק ד).

2. בשו"ת בית דוד (לרבי יוסף דוד בן שבתאי מסלוניקי) כתב: "לעשות בנין בית הכנסת על ידי גוים יש מי שאמר שאינו נכון, ממה שכתב הרב בית יוסף (סו"ס כא) בשם הכלבו דנוהגים דטלית שיש בו ציצית לא יכבסנו כותית כדי שלא יהו מצות בזווית

עליו. וכן כתב באורחות חיים בשם הרא"ש ז"ל. ואף על פי שהרב בית יוסף כתב על זה ולא ראינו ולא שמענו מי שהקפיד על זה מעולם, מכל מקום מור"ם ז"ל הביאו וכן בשיירי כנסת הגדולה (הגהות הטור אות ב) כתב דיש להזהר מלכבס מטפחות ספר תורה על ידי גויה, מכל שכן טליתות וכן המנהג.

ומכל מקום לתקן הגג של בית הכנסת ברעפים על ידי גוים אמר הרב נר"ו שאין לחוש כיון שהוא חוץ לבית הכנסת אבל לעשות כמין חופה לפני ההיכל לנוי זה היה מעשה ואמר הרב נר"ו דראוי להזהר".

לצדקה לעניי העיר ולהחזקת לומדי תורה² (עי' בשדי חמד שם). הסוברים שבניין בית הכנסת קודם לצדקה, סוברים שהוא מצוה (כמבואר בדבריהם, חלק מן התשובות שהובאו לעיל) ואילו הסוברים שצדקה קודמת כתבו בפירוש שאין בזה מצוה, אך על כל פנים קשה לומר שסוברים שאין בזה הכנה למצוה לכל הפחות.

להלכה, כופין בני העיר זה את זה לבנות בית כנסת (שו"ע או"ח סי' קנ סע' א). אמנם באחרונים מבואר שבזמן הזה לא כופים. אך יש מצוה או לכל הפחות חיוב (ומעלה) לבנות בית כנסת. "ואם אין בכחם לבנות מחויבין על כל פנים לשכור מקום מיוחד לתפלה" (משנ"ב סי' קנ ס"ק ב). "ועל כן במקום שאין יכולין

ב. בניית בית כנסת על ידי גוים

בית הכנסת הוא מקום בו שורה השכינה, לכן ראוי להשתדל ולבנותו על ידי יהודים.

במקרה בו יש הפרש כספי ניכר בין פועלים יהודים לפועלים גויים, ניתן (לאחר התייעצות עם מורה הוראה) להעדיף את הפועלים הגוים.

יש אומרים, שהידור בנתנית פרנסה לאחינו בני ישראל, עדיף לפני הקדוש ברוך הוא מבניית בית כנסת מהודר, לשיטה זו בכל מקרה יש להעדיף יהודים, אפילו אם מחמת זה הבניין יהיה פחות מהודר (כי עלות הפועלים היהודים גבוהה יותר)².

לבנות בית הכנסת מפני שהם עניים או דבר אחר, לפחות ישכרו להם בית כדי להתפלל בתוכו, ואם גם זאת אינם יכולין לעשות לכל הפחות אחד מהם יתנדב שיכין להם מקום בביתו רק בעת התפילה כדי שיוכלו לבא להתפלל אתלו ויהא הוא

² אגב, בפרשת השבוע, במצות בניית הארון, ביאר האלשיך הקדוש שהציווי בארון רומז ללומדי התורה ולמחזיקי התורה, עי"ש. וסיים: "בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו, כי תמיד יהיו המחזיקים ביד התלמידי חכמים סמוכים לארון, כי בצל החכמה בצל הכסף לא יסורו לעולם מהיותם דבקים בארון התורה הוא התלמידי חכמים. ועל כן לא אמר לא יסורו מהן ויחזור אל הטבעות, כי אם ממנו שהוא מהארון הוא התלמיד חכם".

שיש מי שאוסר כסיפור דברים, ואין הכרעה לאיסור. ולכן מעלה הציץ אליעזר להיתר.

אף על פי כן, כתב השדי חמד (שם) בתוך דבריו: "ולפענ"ד נראה דעדיף טפי שיהיה על ידי פועלים ישראל למען להנותם בממון והקרוב קרוב קודם, וכבר ידוע מה שכתוב בספרי על הפסוק וכי תמכרו ממכר לעמיתך וגו' כשאתה מוכר מכור לישראל חברך וכו', ואם לא יהיה הבנין מהודר כל כך למטה יהיה מהודר למעלה אצל נותן התורה".

[בענין מצות או קנה מיד עמיתך, עד כמה החיוב ומהו ההפרש מחירים בין יהודי לגוי שמתיר לקנות מגוי, עי' בשו"ת בגדי שש מראש בית המדרש הרב גיורא ברנר שליט"א סי' עז, ושם ס"ק ז]

לכן, אף על פי שמותר לבנות בית כנסת על ידי פועלים גוים במקום שההפרש במחיר ניכר, ראוי להשתדל לבנותו על ידי יהודים [ובמקום שאפשר על ידי יהודים בני תורה, שכידוע כח הפועל בנפעל, עי' מה שכתב בזה בעל בני יששכר (בספר מגיד תעלומה ברכות לג ב ד"ה בשביל כסף וזהב, הביאו פסקי תשובות סי' קנד הערה 175)].

דבריו הובאו להלכה בברכי יוסף (סי' קנ ס"ק א) ובביאור הלכה (שם ד"ה לבנות).

בשדי חמד (כללים מערכת ב סוף סי' מג) הביא שבשו"ת מעשה אברהם (או"ח סי' לז) סובר שמאחר והשווה בניין בית כנסת לבניין המקדש (וכפי שהתבאר לעיל סעי' 1), צריך לבנותו לשמה. ומתוך שצריך לבנותו לשמה, "אסור לבנותה על ידי נכרים כשאפשר על ידי ישראל משום דנכרי אדעתא דנפשיה עביד". ודן האם מותר לבנות על ידי גוי כשישראל עומד על גביו³.

אמנם, באסיפת דינים (מערכת בית הכנסת כלל ו) כתב השדי חמד בשם המעשה אברהם הנ"ל: "אף על פי שיש אומנים ישראלים שיכולים לבנות הבית הכנסת מכל מקום אם הפועלים נכרים מומחים לבנות בית מפואר והוד והדר מותר לבנותו על ידי נכרים".

ובשו"ת ציץ אליעזר (חלק כב סי' יא) כתב שמלשונות הבית דוד, החיד"א והביאור הלכה הנ"ל, נראה שלא מכריעים לאיסור, אלא מביאים

ר"ח אדר - ענייני פורים

שאלה: כמה כסף צריך לתת במתנות לאביונים?

תשובה: מן הפסוק בו מתבאר חיוב מתנות לאביונים משמע שאין חיוב לתת לעני דברי מאכל או כסף בו יוכל לקנות אוכל לסעודת פורים. שהרי הפסוק קובע שלרעהו שולחים "מנות", ואילו לאביונים נותנים "מתנות". וכתב בתרומת הדשן (סי' קיא): "ותו נראה דלא אשכחן בשום מקום דמיקרי מנות אלא מידי דמיכילי או דמשתי. וכן דקדק הרמב"ם בלשונו שכתב וחיוב לשלוח שתי מנות של בשר או שתי מיני תבשיל או שתי

³ כדמצינו בדיני סת"ם, עי' בית יוסף או"ח סי' לב

מיני דאוכלים, ונראה דשתייה בכלל אכילה. ובמתנות לאביונים כתב מעות או מיני מאכלים. אלמא דגבי משלוח מנות סבר דווקא מידי דמיכלי".

וכך משמע מדברי הרמב"ם (הל' מגילה פ"ב הלכה טו - טז) "וכן חייב אדם לשלוח שתי מנות של בשר, או שני מיני תבשיל, או שני מיני אוכלין לחבירו... וחייב לחלק לעניים ביום הפורים. אין פוחתין משני עניים - נותן לכל אחד מתנה אחת או מעות או מיני תבשיל או מיני אוכלין". הרי שלעני ניתן לתת או מתנה או מעות או סעודה.

ממילא, מצוות מתנות לאביונים לא שייכת לדיני הסעודה אלא היא מצוה בפני עצמה, לשמח את העניים בפורים. כך גם עולה מדברי הריטב"א (מגילה ז א), שכותב "שאין נתינה זו מדין צדקה גרידתא, אלא מדין שמחה".

וממילא מובנים המשך דברי הריטב"א שקובע ששיעור הנתינה הוא פרוטה לכל עני, "מסתברא דמתנות לאביונים היינו אפילו בב' פרוטות דשוה פרוטה חשיבא מתנה אבל לא בפחות כדאיתא בגיטין (כ א) ובדוכתי אחרתי".

אולם, יש כמה פוסקים שכתבו שיקפיד לתת לעני סכום כסף שיספיק לקנות שיעור פת של ג' ביצים, שהוא שיעור כדי סעודה (כן מבואר בזרע יעקב, הובא בשע"ת סימן תרצד, ולומדים שיעור זה משיעור משלוח מנות). ויש פוסקים שהתאימו שיטה זו למציאות ימינו, ואמרו ששיעור מתנה הוא כדי סעודה פשוטה [כגון לחמנייה ומשקה, כך מפורסם בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל ועי' במקראי קודש (הררי פ"א ס"ק ח) שהביא בשם הגר"מ אליהו זצ"ל השיעור הוא 'מנה פלאפל'].

ועיין עוד בצפנת פענח (פ"ב מהל' מגילה הל' טו) שכתב: "ועי' מש"כ רבינו ז"ל בהל' מתנות עניים פ"ו הי"ב ובמה שכתב הר"ש ז"ל חלה פ"ב משנה ו' דמתנה צריך להיות כביצה ועיין בירושלמי פ"א דדמאי משנה ב' מה דמחלק בין שלם לפרוס ובפ' י"א דתרומות ה"ה ע"ש". ומשמע שלשיטתו שיעור הנתינה הוא בכביצה.

וראוי לתת ביד רחבה כפי האפשר, כי עיני העניים נשואות לצדקה זו. וכתב הרמב"ם (שם הל' יז): "מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו, שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האמללים האלו דומה לשכינה שנאמר להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים".

שאלה: האם מותר לגבר להתחפש לאשה ולאשה להתחפש לגבר?

תשובה: בשו"ת מהר"י מינץ (סימן טו) נשאל, "על דבר לבישת הפרצופים שנוהגין ללבוש בחורים וגם בתולות זקנים עם נערים בפורים". וכתב להתיר לגבר ללבוש מלבוש אשה וכן להיפך לכבוד שמחת פורים: "הנה ראיתי שכבר פסק להתיר אהובי ועמיתי מחותני כרכא דכולא ביה אבקת הרוכלים ריש כלה וריש גולה האשל הגדול מהר"ר אליקים סג"ל יצ"ו והוציא כאור משפטו כאשר נמוקו עמו. וראיותיו מוכיחין עליו כאלו יצאו מפי הגבורה ע"כ המהרהר אחריו כמהרהר אחר השכינה. אף אני אמרתי להביא ראיה להתיר לא כמהרהר אחרי הרב הגדול יצ"ו ולא כמחזיק דבריו כי אינו צריך ועוד כי ראיותיו דידיה אלימי מראיות דידי. אבל באתי לטול שכר שיבא מכשורא דמצוה ליתן טעם ולהביא ראיה מה ראו על ככה גדולים וחסידים עולם ז"ל שנתגדלתי אצלם אשר ראו בניהם ובנותיהם חתניהם וכלותיהם לובשין אותן פרצופים ושינוי בגדיהם

מבגדי איש לבגדי אשה וכן להיפך. ואם היה ח"ו נדנדוד עבירה חלילה וחס להם לשתוק ולא ימחו וכ"ש וק"ו באיסור לאו אלא ודאי היה להם ראייה וסמך שהיתר גמור הוא ואין בלבוש זו הרהור עבירה לאפוקי מלבו של פלגאה וצדוקי ומוחרם גרשם בונה פאצ"ו המדבר והמהרהר אחר מטתן של גדולים וחסידים עולם זצ"ל."

וכתב שלש סברות להקל בזה: א. האיסור תלוי במנהג המקום - במקום שבו המנהג ללבוש כך מותר. ב. איסור לא ילבש תלוי בכוונה להתייפות, אם אינו מתכוין להתייפות מותר. ג. התירו כמה איסורים משום שמחת פורים לפי שאינו מתכוין לאיסור.

על פי הדברים האלו פסק רמ"א (או"ח סי' תרצו סע' ח), "מה שנהגו ללבוש פרצופים בפורים וגבר לובש שמלת אשה ואשה כלי גבר, אין איסור בדבר מאחר שאין מכונים אלא לשמחה בעלמא, וכן בלבישת כלאים דרבנן. ויש אומרים דאסור, אבל המנהג כסברה הראשונה."

הב"ח (יורה דעה סי' קפב ד"ה ויש לתת לב) הביא את תשובתו של מהר"י מינץ להיתר וכתב עליו שדבריו דחויים. הוא עונה בעיקר על הטענה השלישית של מהר"ם מינץ. הב"ח מחלק בין הנצלות מצער לבין תוספת שמחה. תוספת שמחה אפשר להשיג באופנים שונים ולא חייבים דווקא התחפש לאשה, ולכן אסור, ומה שהתירו איסורים בפורים אין הכוונה לאיסורי תורה, אלא לדברים שתלויים בממון, שמזיק פטור וזה בכח בית דין, כי הפקר בית דין הפקר, אבל לא התירו איסורי תורה לכבוד שמחת פורים. ומסיים הב"ח: "וא"כ מה שמשנים בגדיהם בפורים מאשה לאיש ומאיש לאשה כדי להתדמות ובדברים שהוא לנוי ולקישוט אסור מדאורייתא לרבי אליעזר בן יעקב וכל הפוסקים פוסקים כרבי אליעזר בן יעקב ואף לתנא קמא דהעברת שער מדברי סופרים ונפרש דהוא הדין שאר תיקוני אשה לנוי וליופי נמי מדברי סופרים וקרא דלא ילבש אינו אלא שלא ישנה איש ללבוש בגדי אשה ולילך בין הנשים מכל מקום איכא איסורא מדבריהם במה שהוא לנוי ולקישוט וכל שכן הוא מהעברת שער שאינו ניכר ואסור מדברי סופרים כל שכן בדבר הניכר וגלוי ועוד דגם לובשין שעטנז ועוד דנמשך מזה שילכו האיש בין הנשים ואשה בין אנשים לניאוף ועוד הדבר שהוא הרע ביותר הוא שמכסים פניהם בפרצופים שלא יכירום ואין עלינו לומר בזה אלא הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין כדאמרין במסכת שבת ריש פרק שואל אדם (קמח ב) ואף באיסורא דאורייתא אמרין הנח וכו' אבל כל ירא שמים יזהיר לאנשי ביתו ולנשמעים בקולו שלא יעברו על איסור לאו בפורים ולא בשמחת חתן וכלה ותבא עליו ברכה להרים מכשולות מדרך עמינו ומנהגים לא ינהגו עוד."

ובמשנה ברורה (סי' תרצו ס"ק ל) כתב: "עיין ביו"ד סימן קפב שכתב שם הט"ז בשם הב"ח שיש לבטל מנהג זה הן בפורים או בשמחת נישואין וכ"כ באה"ג שם ואם כל המלבושים של איש רק מלבוש א' של אשה וניכרים הם אפשר שאין למחות בהם [פמ"ג] ועיין בכנה"ג ובשל"ה שהזהירו להרחיק מזה"

וז"ל השל"ה הקדוש (מסכת מגילה, נר מצוה אות יז): "בתשובת ר"י מינץ סימן טז כתב, דמותר ללבוש פרצופים ולשנות בגדיהם מבגדי איש לבגדי אשה, וכן להיפך. מאחר שאין מתכוונים אלא לשמחה בעלמא, הוא הדין לבישת כלאים דרבנן. אבל אני אומר, לאו משנת חסידים הוא ושומר נפשו ירחק מזה ללבוש כלאים אפילו דרבנן, או לחטוף מחבירו שלא ברשותו, כי זה הוא שמחת הוללות, וכבר כתבנו לשמוח בשמחה של מצוה."

אמנם בפרי מגדים (משבצות זהב סי' תרצו ס"ק ה) כתב אופן אחד להקל בזה, "יוראה כשכל המלבושים של איש, רק מלבוש אחד של אשה, וניכרים הם, גם להרבה דיעות ביורה דעה סימן קפב אין איסור תורה כהאי גוונא, אין למחות בפורים."

וראה גם את דברי הגר"ע יוסף זצ"ל (שו"ת יביע אומר ח"ה יו"ד סי' יד) שכתב: "ברם בקושטא שאין להתיר בזה כלל. ועינא דשפיר חזי להר"א ממיץ בס' יראים (ס"ס צו) שכתב, ואפילו עראי דרך שחוק אסור לאיש ללבוש

הנלכה תורה. חיים.

כולל הלכה תורת חיים בענין אסא
ע"ש חיים שורק, ז"ל
כולל הלכה וחובות
מכון לפרסומים הלכתיים

מלבושי אשה. וכן להיפך, שהרי לא חלק הכתוב בין קבע לעראי, והוצרכתי לזה לפי שראיתי בנ"א שלובשים עראי מלבושי אשה במשתאות של חתן וכלה. ע"כ.

ובתשובת הרמב"ם (בראש ס' מעשה הוקח דף א ע"א), כתב, בדבר מה שיש נוהגים שהכלה תצנוף מצנפת או כובע ולוקחת בידה סוף ויוצאת במחול לפני האנשים והנשים, לא יעלה על הדעת שמפני היותה כלה הותר לה איסור תורה בתועבה זו, אא"כ יתנצלו לומר שהם סומכים על המנהג, שכך נהגו, כמו שיתנצלו בזולתו, וכבר היה נעשה כן במצרים, והיו נכשלים בו גדולים, עד שבטלנו אותו, ומחינו זכרו. וכן היה נהוג שהחתן יוצא לאשה המקשטת תקשט אותו, וזה מכלל עדי האשה, ואסור לעשותו, וראוי להזהר מזה, ולא יסמכו על הנשים שאין להן דעת ולא תבונה. עכת"ד.

הרי שאע"פ שעושים כן רק לשמחת חתן וכלה אסור... וכן הסכים מרן החיד"א בשו"ת ברכה יו"ד (סי' קפב סק"ג). והביא גם ד' הרמב"ם הנ"ל. ע"ש... וכן פסק הגאון מהר"ח פלאגי... שיש לבטל המנהג הרע שנוהגים בפורים ובשמחת חתן וכלה שאיש לובש בגדי אשה וכן להיפך, שעוברים על לא ילבש גבר שמלת אשה. ע"ש. וכן העלה בס' יד הקטנה (דף רפ ע"ב), אחר שהאריך בזה מאד, וסיים, ולכן ודאי שראוי לכל הגדולים למחות בחרמות גדולים ובכל מיני כפיות לבער המנהג הרע הזה, ולא תמצא מכשלה גדולה כזאת בישראל ח"ו, וישתקע הדבר ולא יאמר. ע"ש. וכ"כ הרה"ג בעל לב העברי בס' בית יוסף חדש (דפ"ג ע"ד) [ע"כ מהיביע אומר].

הגיליון מוקדש לזכות הישוב

גבעת אסף

שבשבוע זה סיים לבנות בית כנסת חדש ברוב פאר
והדר.

יה"ר מלפני שומע תפילות, שהישוב יתפתח
ויגדל, בגשמיות וברוחניות. אכ"ר

כתיבה: הרב ינון קליין
ביקורת: הרב גיורא ברנר

להערות / הקדשות (לרפואה או ע"נ) / הרשמה לרשימת התפוצה
צור קשר: בית מדרש הלכתא bm.hlct@gmail.com יעקב יונגרייס - 054-9023288

הלכתא

תורה. הלכה. חיים.

כולל הלכה תורת חיים גבעת אסף
ע"ש ר' חיים שורק ז"ל
כולל הלכה רחובות
מכון לפרסומים הלכתיים